

КОРУПЦІЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. МОЖЛИВІСТЬ ОТРИМАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ПРАЦІВНИКАМИ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Міжнародна організація Трансперенсі Інтернешнл провела дослідження, згідно з яким Україна отримала 32 бали зі 100 можливих в Індексі сприйняття корупції за 2021 рік. **Наш показник знизився на один бал, і тепер Україна посідає 122 місце зі 180 країн у Індексі сприйняття корупції.** Поруч із Україною — африканська держава Есватіні (Свазіленд), яка також набрала 32 бали. На один бал нас випереджають Замбія, Непал, Єгипет, Філіппіни та Алжир — всі вони мають по 33 бали.

З-поміж сусідів Україна надалі вище лише за Росію — сусідка-агресорка також втратила 1 пункт і тепер з 29-ма балами посідає 136 місце у списку. Крім цього, знизилися бали Угорщини — 43 бали (-1 бал, 73 місце) та Білорусі. Остання цьогоріч втратила аж 6 балів і з 41 балом посідає 82 місце.

Польща показників не змінила і залишилася лідеркою серед наших сусідів — 56 балів і 42 місце. А от покращити за рік свої бали вдалося Словаччині — 52 бали (+3, 56 місце), Румунії — 45 балів (+1, 66 місце) та Молдові — 36 балів (+2, 105 місце).

Втрата Україною одного пункту — це зниження в межах похибки. Однак з огляду на 10-річну ретроспективу цей показник свідчить про “застій” у боротьбі з корупцією. І це — всупереч низці позитивних змін, які посилили антикорупційну екосистему.

Головна причина просідання балів полягає в тому, що багато важливих антикорупційних завдань на паузі або навіть регресують. Торік відбувалися неодноразові спроби повернути негативні практики, подібне може продовжуватися у 2022 році.

У своєму дослідженні Трансперенсі Інтернешнл Україна розглянула, що вплинуло на цьогорічні показники нашої країни в Індексі сприйняття корупції та запропонувала конкретні кроки для покращення ситуації до кінця 2022 року. Адже добробут і можливості кожного українця без перебільшення залежать від рівня корупції.

Якщо говорити про сфери розповсюдження корупції в Україні, то найчастіше правопорушення вчинялись у банківській, бюджетній, освітній сферах та охороні здоров'я. Що стосується рівня корупції в сфері охорони здоров'я, то він завжди пов'язаний із загальним рівнем корупції.

Дослідженням проблеми корупції в сфері охорони здоров'я займалося багато вітчизняних вчених: І. В. Кирилюк, М.В. Співак, О. В. Мартякова, М.П. Марчук, І. В. Трикоз, Е.В. Червонних та інші.

У ст. 27 Конституції України закріплено невід'ємне природне право людини на життя та здоров'я, а реалізація цього права залежить від ефективності функціонування закладів охорони здоров'я.

У кожного з громадянина трапляються ситуації, коли він має звернутися до лікарів, від проходження звичайного медичного огляду і закінчуючи хворобами. Найжахливіше те, що корупція в даній сфері ставить під загрозу життя та здоров'я людини, а також це, безумовно, негативно впливає на депопуляцію в Україні. Отже, боротьба з корупцією в цій сфері має стати пріоритетом для держави.

До основних корупційних схем, які можна зустріти в медицині відносять:

Перша – «лікар – пацієнт». Це можливість отримання неправомірної вигоди працівниками медичних закладів:

- за отримання листка тимчасової непрацездатності чи інших довідок
- за якісне проведення операції, надання медичних послуг, консультацій
- за підтвердження, або приховування тих чи інших медичних фактів
- за дострокову виписку пацієнта з лікарні або, навпаки, продовження його перебування
- за виписування лікарем "потрібного" рецепта
- за направлення на санаторно-курортне лікування
- за "потрібний" висновок військово-лікарської комісії

Друга схема діє на фармацевтичному ринку. Нікого зараз не здивувати тим, що на території майже кожної лікарні працює аптека, досить часто трапляється, що лікар виписуючи той чи інший рецепт буде посилатися на таку аптеку. Пояснити це можна досить просто, ціни в цих аптеках будуть вищими, а виписавши потрібний рецепт аптека має більшу виручку, а лікар – додатковий дохід.

На сьогодні діє постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань», відповідно до якої окремі категорії громадян мають право на отримання ліків безкоштовно або з 50% оплатою.

Нажаль, не всі хворі знають про таку можливість, а деякі лікарі в свою чергу цим користуються, таких ситуацій в Україні досить багато.

Не можна не згадати і про таку собі співпрацю лікарів з фармацевтичними фірмами, які платять їм за те, щоб в рецептах, які вони виписували, фігурували ліки даної фірми.

Ще однією схемою є отримання керівних посад, незаконним шляхом, що в майбутньому може призвести до найстрашніших наслідків, адже лікарям громадяни довіряють найголовніше – життя. Такий вид «працевлаштування за домовленістю» допускає те, що такі відповідальні посади іноді отримують люди, які навіть не мають відповідної кваліфікації. Більшість студентів-медиків на сьогоднішній день, оцінивши конкуренцію щодо майбутнього працевлаштування, розраховують на те, що вони зможуть отримати роботу лише через наявність корумпованих зв'язків.

Звичайно, не можна не згадати і про верхи.

По-перше, під час створення ефективної системи державного регулювання обігу лікарських засобів необхідно робити акцент на вдосконаленні функцій ліцензування, інспектування, реєстрації, сертифікації, нагляду та контролю за додержанням норм і правил, встановлених нормативно-правовими актами, а це потребує неабияких зусиль. Також зважаючи на те, що всі вищеперераховані процеси є закритими, то, звичайно, можна говорити про те, що корупції за таких умов не уникнути.

По-друге, це закупівля ліків та обладнання. Яскравим прикладом є випадок, коли в 2009 році виникла велика паніка під час епідемії атипового грипу H1N1, МОЗ змушене було закуповувати ліки, але, як згодом виявилось, їх вартість в 5–8 разів перевищувала заводську і до того ж, у частини ліків взагалі минув термін придатності .

Причин корупції дуже багато: низька заробітна плата медичних працівників, наявність так званих «благодійних внесків», напівофіційні платежі за надання медичних послуг і, звісно, пережитки минулого. За часів існування радянської держави стало популярним підносити лікарям певні подарунки, саме тоді і зародилась ця «традиція». Минули десятиліття і в подальшому свою подяку стали виражати вже у грошовому еквіваленті. В основному це викликано тим, що зарплата лікарів, як у ССРСР так і в незалежній Україні залишається досить мізерною і тому такі «інвестиції» були іноді їм життєво необхідними. Проте, якщо порівнювати ці два періоди, то раніше ні про яке надання таких грошей мова не йшла, чого не можна сказати про медицину сьогодні, адже досить часто одразу після слів привітання громадянин має «протягнути конверт», адже без нього його ніхто лікувати не збирається, а якщо і збираються – якість такого лікування залишає бажати

кращого. Тобто, здавалось би, така безневинна традиція зараз переросла в катастрофу великого масштабу. Тому доцільним було б задуматися над підвищенням заробітної плати лікарям до такого рівня, щоб у них відпала необхідність у такому доході.

Даний аналіз плавно перетікає в наступну причину – мале фінансування з боку держави. Сюди можна включити і малу заробітну плату, як лікарів так і інших медичних працівників, відсутність нормального обладнання та оснащення, а як наслідок з'являються різноманітні неофіційні фонди, в які кожен пацієнт добровільно-примусово має зробити внесок. Тому, нажаль, така безоплатна медицина стає найдорожчою.

Враховуючи все сказане стає зрозумілим, що реформування в сфері охорони здоров'я необхідне. Почати, звісно, треба з належно фінансування цієї сфери, а також доцільним було б задуматися над тим, щоб зробити деякі посади строковими, адже нинішні студенти-медики зовсім не вірять у своє світле майбутнє через те, що самотійно «влаштуватися» вони не зможуть. Молоді фахівці є дуже необхідними, адже ймовірність того, що лікарі з великим стажем роботи більше піддаються саме такій, корупційній схемі роботи є очевидною і значний досвід – не завжди запорука того, що вас вилікують.

Громадський контроль – це наступний спосіб зменшити рівень корупції. Здебільшого всі процеси, що відбуваються є закритими і неофіційними, тому населення ніколи і не дізнається, що насправді там відбувається.

Доцільним би було залучати ЗМІ та оприлюднювати інформацію про бюджети, розтрата та доходи і не лише на державному, а й на місцевому рівні також. Не завадило б створити деякі антикорупційні групи у кожному закладі охорони здоров'я, щоб була можливість контролювати проблему корупції самотійно, а якщо ще і поєднати це із різноманітними регулярними перевітками «зверху», як плановими так і позаплановими, то цілком можливо, що це б дало свій результат. Науковець Є. В. Червонних вважає, що було б доречним забезпечити доступу громадськості до опублікованої інформації про тендери, строки та умови їх проведення і найголовніше – про процес прийняття остаточного рішення.

Роблячи висновок, хотілось би зазначити, що нашій державі потрібно звернути особливу увагу на проблему корупції саме в сфері охорони здоров'я, адже з кожним роком її масштаби збільшуються. Через суспільну небезпеку такі заходи щодо протидії потрібно вжити якнайшвидше.

Головним же підґрунтям для розвитку корупції в медицині є відсутність прозорості всіх процесів, а також недосконалість нормативної

бази. Нашій державі доцільно було б взяти за приклад успішний досвід зарубіжних країн: Польщі, Швеції, Італії, Іспанії, США та звісно встановити жорсткий контроль саме за фінансуванням даної галузі, адже, так чи інакше, всі проблеми в основному мають саме фінансовий характер.

Література :

1. Transparency International – Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org>. – Заголовок з екрана.
2. Звіт про стан протидії корупції за 2016 рік. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» №1303 від 17 серпня 1998 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-%D0%BF>
5. Кирилюк І. В. Корупція в сфері охорони здоров'я: особливості, детермінанти та шляхи запобігання / І. В. Кирилюк // Право та управління. – 2012. – № 1. – С. 293-310. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/prtup/2012_1/kuruluk.pdf